

Streszczenie

Struktura rozprawy pt.: „Wpływ prawa rzymskiego na konstrukcję pożyczki w polskim Kodeksie Zobowiązań ze szczególnym uwzględnieniem odsetek” zamyka się w czterech rozdziałach. W pierwszym omówiono wykształcenie się antycznej pożyczki (*mutuum*) jako kontraktu o charakterze realnym. Zwrócono uwagę na doświadczenia, z których czerpali starożytni Rzymianie pragnący tworzyć prawo optymalnie współgrające z potrzebami rynku. W rozdziale tym pokrótce przedstawiono również prawnozobowiązaniowe uregulowania dotyczące istoty oraz zjawisk towarzyszących ewolucji wysokości odsetek w antycznym Rzymie.

Drugi rozdział przybliży drogi recepcji i odrzucenia rzymskich koncepcji prawnych w procesie budowania konstrukcji pożyczki oraz kształtowania regulacji odnośnie do odsetek w wybranych XIX-wiecznych kodyfikacjach prawa cywilnego. Omówiono również przyczyny, dla których wykorzystanie starożytnego wzorca zostało uznano za najbardziej odpowiednie.

W rozdziale trzecim skupiono się na omówieniu polskiego Kodeksu Zobowiązań z 1933 w kontekście wykorzystania tradycji prawa rzymskiego. Szczególnie opisano sytuację Polski początku XXw., która wygenerowała potrzebę utworzenia kodyfikacji prawa zobowiązań. Poddano analizie zarówno teoretyczne fundamenty Kodeksu, jak i przyczyny ich selekcji przez Komisję kodyfikacyjną. Rozdział trzeci zamyka próba zwięzłej charakterystyki polskiej kodyfikacji.

Na treść czwartego rozdziału składa się omówienie wpływu prawa rzymskiego na konstrukcję pożyczki w polskim Kodeksie Zobowiązań z 1933 r. ze szczególnym uwzględnieniem odsetek. Członkowie Komisji Kodyfikacyjnej Kodeksu Zobowiązań wykorzystali ideę tradycji prawa rzymskiego w nowoczesnej formie. Powstał zbiór praw regulujących zobowiązania przez wielu uznanych za jeden z najlepszych jakościowo w ówczesnej Europie. Wykorzystano przy tym w mądry sposób doświadczenia starożytnych Rzymian.

Przygotowywana dysertacja jest zarazem próbą odpowiedzi na dwa główne pytania:

- czy prawo rzymskie w każdych warunkach jest dobrą podstawą do zbudowania konstrukcji pożyczki, a także uregulowania kwestii odsetek od pożyczek;
- co ustawodawcy nowożytni przejęli od swoich pogańskich poprzedników w kształtowaniu polityki finansowej wobec odsetek.

W dysertacji omówiono ewolucję, jaką przeszła konstrukcja umowy pożyczki – od kontraktu realnego do konsensualnego. Regulacje antyczne zostały zestawione pod tym kątem z przepisami obecnymi w Kodeksie Napoleona, ABGB oraz BGB.

W pracy poruszono również kwestię ustawowych ograniczeń stopy odsetek od pożyczek i ich ewolucji wynikającej ze zmieniających się warunków politycznych i społecznych: od braku stanowionych regulacji przez ustanowienie prawnego maksimum stopy procentowej, zdelegalizowanie stosowania odsetek od pożyczek, uwolnienie odsetek od nominalnej wartości maksymalnej stopy procentowej, aż po powrót do ustanowionego maksimum odsetek od pożyczki obecnego w rzymskim wzorcu. Zwrócono szczególną uwagę na powracające na przestrzeni wieków zjawisko polegające na tym, że patologie rynkowe wywołane regulacją odsetek znacznie odbiegającą od gospodarczych potrzeb powodują ponadprzeciętne, wtórne i trwałe uprzywilejowanie finansowe niektórych grup społecznych.

Prezentowana rozprawa doktorska:

- jest pierwszym opracowaniem, które uwypukla ewolucję konstrukcji umowy pożyczki na przestrzeni wieków;
- przedstawia istotne przyczyny i konsekwencje gospodarcze ustawowego kształtowania regulacji odsetek od pożyczek stworzonych zarówno w zgodzie jak i oderwaniu od tradycji prawa rzymskiego;
- analizuje wpływ rozwiązań znanych z prawa rzymskiego na kształt umowy pożyczki w Kodeksie Zobowiązań;
- analizuje wpływ rozwiązań znanych z prawa rzymskiego na regulacje związane z odsetkami od pożyczek w Kodeksie Zobowiązań.

Summary

Structure of the thesis “The impact of Roman law on the construction of a loan in the Polish Code of Obligations with particular focus on interest” consists of four chapters. The first one covers the formation of an ancient loan (*mutuum*) as a real contract. It has also been stressed that the main focus of Roman law also in terms of creating loan regulations was creation of law which would optimally match the needs of the market. This chapter also briefly presents the legal regulations concerning the essence and phenomena accompanying the evolution of interest rates in Ancient Rome.

The second chapter approaches the topic of the Roman legal concepts’ reception and rejection in the process of building the loan construction and shaping the regulation of interest in selected 19th century codifications of civil law. It also discusses the reasons for which the use of the ancient model was considered most appropriate.

The third chapter focuses on the discussion of the Roman law tradition present in Polish Code of Obligations from 1933. In this chapter, the unique situation of Poland at the beginning of the twentieth century is presented as generator of urgent need for creation a codification of contract law. Both the theoretical foundations of the Code and the reasons for their selection by the Codification Committee were analyzed. The third chapter closes with an attempt to briefly characterize the Polish obligation codification.

The content of the fourth chapter includes a discussion on the impact of Roman law on the legal construction of the loan in the Polish Code of Obligations from 1933 with particular emphasis on interest on loan. Members of the Code of Obligations Codification Committee used the idea of the tradition of Roman law in a modern way. The Polish Code of Obligations was regarded as one of the highest quality among the parallel European regulations at the time. The experience of the ancient Romans was used in a very carefully thought-out way.

The dissertation is also an attempt to answer two main questions:

- Whether Roman law can serve as a good basis for building the legal construction of a loan and interest on loans under all circumstances;
- what was intentionally inherited by modern lawmakers from their pagan predecessors in shaping financial policy on interest.

The dissertation describes evolution of the construction of the loan contract from a real to a consensual contract. The antiquated regulations were compared with those of the Napoleon, ABGB and BGB in this respect.

The paper addresses the issue of statutory limits on the interest rate on loans and their evolution caused by changing political and social conditions: from the absence of any regulation, through the establishment of a legal maximum interest rate, ban on interest on loans, removal of nominal maximum interest rate, ultimately just to return to the established maximum interest rate on a loan present in the original Roman model. Particular attention has been paid to the phenomenon of recurring pathologies which over the centuries were caused by interest regulations distant from economic needs of market resulting in creation of financial privileges for certain social groups.

Presented thesis:

- is the first study which highlights the evolution of the construction of the loan agreement over the centuries;
- presents the important causes and economic consequences of the statutory regulation of interest on loans created both in accordance with and in isolation from the traditions of Roman law;
- analyzes the impact of solutions known from Roman law on the design of the loan agreement in the Code of Obligations;
- analyzes the impact of the solutions known from Roman law on the regulation of interest on loans in the Code of Obligations.